

Marek Andrzejewski

Egzegeza Ew. Mateusza 5,38-42

Wykładowca: dk. dr Leszek Jańczuk

Warszawskie Seminarium Teologiczne

2008

Spis treści

Tabela przekładów	3
Preparacje.....	4
Komentarz egzegetyczny.....	7
Informacje Wstępne	7
Egzegeza	7
Zakończenie	12
B I B L I O G R A F I A	13

Tabela przekładów

Biblia Warszawska	Biblia Tysiąclecia	Biblia Gdańska	Przekład Ekumeniczny	Novum testamentum Graece
Słyszeliście, iż powiedziano; Oko za oko, ząb za ząb.	38. Słyszeliście, że powiedziano: Oko za oko i ząb za ząb!	38. Słyszeliście, iż rzecono: Oko za oko, a ząb za ząb	38. Wiecie, że powiedziano: oko za oko i ząb za ząb	38 Ἡκούσατε ὅτι ἐρρέθη· ὀφθαλμὸν ἀντὶ ὀφθαλμοῦ καὶ ὀδόντα ἀντὶ ὀδόντος.
39. A Ja wam powiadam: Nie sprzeciwiajcie się złemu, a jeśli cię kto uderzy w prawy policzek, nadstaw mu i drugi.	39. A Ja wam powiadam: Nie stawiajcie oporu złemu. Lecz jeśli cię kto uderzy w prawy policzek, nadstaw mu i drugi!	39. Ale Ja wam powiadam: Żebyście się nie sprzeciwiali złemu, ale kto by cię uderzył w prawy policzek twój, nadstaw mu i drugi	39. A ja wam mówię, Nie szukajcie odwetu na tym, kto was skrzywdził. Temu kto cię uderzy w prawy policzek, pozwól uderzyć i w lewy.	39 ἐγὼ δὲ λέγω ὑμῖν μὴ ἀντιστηναὶ τῷ ποιητῷ· ἀλλ' ὅστις σε ῥαπίσει εἰς τὴν δεξιὰν σιαγόνα [σου], στρέψον αὐτῷ καὶ τὴν ἄλλην
40. A temu, kto chce się z tobą procesować i zabrać ci szatę, zostaw i płaszcz	40. Temu, kto chce prawować się z tobą i wziąć twoją szatę, odstaw i płaszcz!	40. I temu, który się z tobą chce prawować, a suknię twoję wziąć, puść mu i płaszcz	40. Temu kto chce pozwać cię do sądu, by zabrać ci koszulę, pozostaw również płaszcz	40 καὶ τῷ θέλοντί σοι κριθῆναι καὶ τὸν χιτῶνά σου λαβεῖν, ἅφες αὐτῷ καὶ τὸ ἱμάτιον·
41. A kto by cię przymuszał, żebyś szedł z nim jedną milę, idź z nim i dwie.	41. Zmusza cię kto, żeby iść z nim tysiąc kroków, idź dwa tysiące!	41. A kto by cię przymuszał iść milę jedną, idź z nim i dwie	41. Zmusza cię ktoś, abyś szedł z nim jedną milę, idź z nim i dwie.	41 καὶ ὅστις σε ἀγγαρεύσει μίλιον ἓν, ὑπάγε μετ' αὐτοῦ δύο.
42. Temu, kto cię prosi, daj, a od tego, który chce od ciebie pożyczyć, nie odwracaj się	42. Daj temu, kto cię prosi, i nie odwracaj się od tego, kto chce pożyczyć od ciebie	42. Temu, co cię prosi, daj, a od tego, co chce u ciebie pożyczyć, nie odwracaj się	42. Temu, kto cię o coś prosi, daj, a temu, kto chce od ciebie pożyczyć, nie odmawiaj.	42 τῷ αἰτοῦντί σε δός, καὶ τὸν θέλοντα ἀπὸ σοῦ δανίσασθαι μὴ ἀποστραφῆς.

Preparacje

38 Ἡκούσατε ὅτι ἐρρέθη· ὀφθαλμὸν ἀντὶ ὀφθαλμοῦ καὶ ὀδόντα ἀντὶ ὀδόντος.

39 ἐγὼ δὲ λέγω ὑμῖν μὴ ἀντιστῆναι τῷ ποιηρῷ· ἀλλ' ὅστις σε ραπίζει εἰς τὴν δεξιὰν σιαγόνα [σου], στρέψον αὐτῷ καὶ τὴν ἄλλην·

40 καὶ τῷ θέλοντί σοι κριθῆναι καὶ τὸν χιτῶνά σου λαβεῖν, ἄφες αὐτῷ καὶ τὸ ἱμάτιον·

41 καὶ ὅστις σε ἀγγαρεύσει μίλιον ἕν, ὕπαγε μετ' αὐτοῦ δύο.

42 τῷ αἰτοῦντί σε δός, καὶ τὸν θέλοντα ἀπὸ σοῦ δανίσασθαι μὴ ἀποστραφῆς.

Legenda:

Rzecz. – Rzeczownik Czas. – Czasownik	Modus: Par.-Participium Ind.-Indicativus Con.-Coniunctivus Opt.-Optativus Imper.-Imperativus Inf.-Infinitivus	Czasy Praes. Praesens Fut.-Futurum Imp.-Imperfectum Aor.-Aoristum Perf.-Perfectum Plusquperf.- Plusquamperfectum	Genus: Act.-Activum Med.-Medium Pas.-Passivum	Przypadki Nom.-Nominativus Gen.-Genetivus Dat.-Dativus Acc.-Accusativus Voc.-Vocativus	Rodzaj: Mas. – męski Fem.- żeński Neu.- nijaki
Liczba: Sg.-Singularis Pl.-pluralis					

Słowo w tekście	Forma gramatyczna	Forma podstawowa	Znaczenie podstawowe	Znaczenie w tekście
5,38 Ἡκούσατε	Czas., ind., Aor., act., 2 os., pl.,	ἀκούω	Słyszeć, usłyszeć	usłyszeliście
ἐρρέθη	Czas., ind., Aor., Pas., 3 os., sg.,	λέγω	Mówić, powiedzieć coś, komuś	powiedziane zostało
ὀφθαλμὸν	Rzecz., Acc., Mas., Sg.,	ὀφθαλμὸς	Oko, wzrok	oko
ἀντι	Przymek z Gen.,	ἀντι	Pierwotnie o miejscu naprzeciw. W NT zamiast, w zamian, coś za coś, w zamian coś	zamiast
ὀφθαλμοῦ	Rzecz., Gen., Mas., Sg.,	ὀφθαλμὸς	Oko, wzrok	oka
ὀδόντα	Rzecz., Acc., Mas., Sg.,	ὀδους ὀδόντος	ząb	ząb
ἀντι	Przymek z Gen.,	ἀντι	Pierwotnie o miejscu naprzeciw. W NT zamiast, w zamian, coś za coś, w zamian coś	zamiast
ὀδόντος	Rzecz., Gen., Mas., Sg.,	ὀδους ὀδόντος	ząb	zęba

5,39 ἐγώ	Zaimek, Nom, 1 os., sg.,	ἐγώ	Ja	Ja
λέγω	Czas., Ind., Praes., 1 os., sg.,	λέγω	Z emfazą zapewniać	mówię
ὑμῖν	Zaimek, Dat., 2os., pl.	σὺ	Wy	wam
μη	Partykuła przecząca nie ¹	μη	nie	nie
ἀντιστηναι	Czas., Inf., Aor., Act.,	ἀντίστημι	przeciwstawiać się, sprzeciwiać się, występować przeciw komuś	rewanżować się, przeciwstawiać się
πονηρῶ·	Przymiotnik, Dat., Mas., sg.,	πονηρός	Zły, niegodziwy	złemu
ἀλλ'	spójnik	ἀλλά	lecz, ale, tylko	ale
ὅστις	Przydawka, Nom., Mas., sg., łącznik	ὅστις	Kto, ktokolwiek, każdy, ten który	ktokolwiek
σε	Zaimek, Acc., 2 os., sg.,	σὺ	Ty	Cię
ράπιζει	Czas., ind., praes., act., 3os., sg.,	ράπιζω	Bić, wymierzać policzek	uderza
εἰς	Przyimek z Acc.	εἰς	W	w
δεξιᾶν	Przymiotnik, Acc., fem., sg.,	δεξιός	prawy	prawy
σιαγόνα	Rzecz., Acc., Fem., sg.,	σιαγών	policzek	policzek
στρέψου	Czas., Imper., Aor., Act., 2 os. Sg.	στρέφω	odwracać, kierować, zwracać	zwróc
αὐτῷ	Zaimek, Dat., Mas., 3 os., sg.	αὐτός		ku niemu
ἄλλην	Przydawka, Acc., Fem., sg.	ἄλλος	Inny, drugi, różny	drugi
5, 40 θέλοντί	Czas., par., praes., Act., Dat., Mas., sg.,	θέλω	Chcieć, życzyć sobie, pragnąć	chcęmu
σοι	zaimiek dat., 2 os., sg.	σὺ	Ty	(z tobą)
κριθῆναι	Czas., inf. Aor., Nom.	κρίνω	Sądzić, rozsądzać, rozstrzygać coś	sądzić (się)
χιτῶνα	Rzecz., Acc., Mas., Sg.	χιτῶν	Hiton, rzymska tunika ²	tunikę
σου	Zaimek, Gen., 2 os., Sg.	σὺ	Ty	twą
λαβεῖν	Czas., inf., Aor.,	λαμβάνω	Brać, zabierać coś	wziąć

¹ „Attycki dialekt używał ... w wypowiedziach wyrażających wolę, życzenie, wątpliwość

² Lniana szata zakładana bezpośrednio na gołe ciało

	Act.,			
ἄφες	Czas., imperf., Aor., Act., 2 os., Sg.	ἀφίημι	oddawać, zostawiać	pozostaw
αὐτῷ	Zaimek, Dat., Mas., 3 os., sg.	αὐτός	zastępuję zaimek osobowy 3 osoby ³	mu
ἱμάτιον	Rzecz., Acc., Neu., Sg.	ἱμάτιον	plaszcz	plaszcz
5, 41 ὅστις	Przydawka, zaimek względny, Nom., Mas., Sg., łącznik	ὅστις	Kto, ktokolwiek, każdy, ten który	ktokolwiek
σε	Zaimek, Acc., 2 os., sg.,	σου	Ty	Cię
ἀγγαρεύσει	Czas. Ind., Fut., Act., 3 os., Sg.	ἀγγαρεύω	Zmuszać kogoś z Acc.	Przymusi (ić)
μίλιον	Rzecz., Acc., Neu., Sg.	μίλιον	Milę ⁴	milę
ὑπάγε	Czas., imperf., praes., Act., 2 os. Sg.	ὑπάγω	Iść	odchodź
5.42 αἰτοῦντί	Czas., par., praes., act., dat., mas., sg.	αἰτέω		Proszącemu
δός	Czas., imperf., aor., act., 2os. Sg.	δίδωμι	dawać	daj
θέλοντα	Czas., par., praes., aor., act., mas., sg.,	θέλω	Chcieć, pragnąć, życzyć sobie	od_ chcącego
ᾠδανίσασθαι	Czas., inf., aor., med.,	δανίζω	Pożyczać, pożyczać kogoś	pożyczyć
ἀποστραφῆς.	Czas., con., aor., pas., 2 os., sg.,	ἀπεστράφη	Odwracać, zwracać kogoś	odwracaj się

³ We wszystkich rodzajach i liczbach dla uwydatnienia osoby lub rzeczy wcześniej wymienionej

⁴ tzn. tysiąc kroków

Komentarz egzegetyczny

Informacje Wstępne

Najcenniejszą pamiątką, jaką po sobie zostawił św. Mateusz, to jego Ewangelia. Napisał ją pomiędzy rokiem 50 a 60. Według wszelkiego prawdopodobieństwa miał ją napisać w języku aramejskim, ponieważ była przeznaczona przede wszystkim dla Żydów. Cała treść Ewangelii, jej styl i język oraz podane szczegóły, wskazują na autora świadka i Żyda, doskonale zorientowanego w sytuacji i w czasach, o których pisał. Tekst wszakże aramejski rychło zaginął, ale pozostały liczne jego tłumaczenia na język grecki, zapewne jeszcze za życia Świętego.

O tym, że autorem pierwszej Ewangelii jest św. Mateusz, świadczy cała tradycja pierwotnego Kościoła. Mówią o tym m.in. Papiasz, biskup Hierapolis, Klemens Aleksandryjski, Orygenes i Ireneusz. Pierwotnie Ewangelia wg św. Mateusza była napisana w języku hebrajskim lub aramejskim; nie wiadomo, kto i kiedy przetłumaczył ją na język grecki. Nie zachowały się żadne ślady oryginału, tylko grecki przekład. Tłumacze nie mogli sobie dać rady w pewnych wypadkach i pozostawili część słownictwa aramejskiego. Powiadają, że spośród tych czterech tylko sam Mateusz pisał w języku hebrajskim⁵. To jest jedno z wielu dowodów na to, że to właśnie Mateusz napisał naszą Ewangelię.

Także ostatnio zaproponowano nowe tłumaczenie przekazanej przez Euzebiusza wypowiedzi Papiasz, które w nowym świetle stawia kwestię prawzoru pierwszej ewangelii synoptycznej. J. Kurzinger, zbadawszy dokładnie znaczenie poszczególnych słów świadectwa Papiasza wyłożył to następująco: „Mateusz spisał mowy według hebrajskiego sposobu przedstawiania. Każdy, bowiem przedstawiał je jak potrafił. Papiasz, więc nie mówi o pierwotnym języku Ewangelii, lecz o jej kompozycji. Greckie słowo *διαλεκτο* nie tylko znaczy język, lecz także sposób mówienia. Współczesna analiza pierwszej ewangelii potwierdza to, że zarówno kompozycja jak i sposób myślenia jej autora są typowo hebrajskie, czego nie można powiedzieć o kolejnych dwóch Ewangeliach synoptycznych.

Egzegeza

Można zauważyć, iż przekłady polskie niemal idealnie oddają myśl Chrystusa zapisana w ew. Mateusza 5 rozdziale oprócz jednego słowa *αντιστηναι*, które w większości

⁵ św. Augustyn, *O Zgodności Ewangelistów*, Warszawa 1989

przekładach widnieje, jako fraza „nie sprzeciwiajcie się złemu” w języku greckim, jako pierwsze i podstawowe znaczenie stosuje „nie rewanżujcie się złemu”. Ta chodź krótka fraza zmieniła moim zdaniem całkowicie spojrzenie na to, co tak naprawdę chciał nam przekazać Chrystus w tych słowach. Ta mała różnica sprawiła, iż nie zawsze jest właściwe nauczanie w kościele. Co stało się jedną z wielu przyczyn złego obrazu męstwa i męskości, które nie miało nic wspólnego z Bożym obrazem mężczyzny.

Z całego Kazania na Górze, żadne idee nie stały się powodem wielu nieporozumień fałszywych koncepcji i aluzji jak te: oko za oko; nadstaw drugi policzek; idź dodatkową milę. W języku angielskim są to wciąż żywe wyrażenia, co także przedstawia O. Chambers w książce *Studies In the sermon on Mount* Dla niektórych ludzi one stanowią istotę chrześcijaństwa pogląd ten przedstawia Tadeusz Loski w książce pt. *Ewangelia według św. Mateusza*, spowodowały one przyćmienie koncepcji męstwa i męskości, a także były używane dla wyjaśnienia pacyfizmu. Zarówno wśród chrześcijan, jak i tych, którzy nimi nie są.⁶ Spowodowane jest to dosłownym tłumaczeniem tych słów bez przeprowadzania egzegezy, co doprowadza do zakłamania, iż chrześcijanin to człowiek, którym można manipulować, sponiewierać. Kiedy uważnie czytamy przeczytamy Pismo Święte zauważymy, iż jest to jakby w sprzeczności, co do tego, co ukazuje Jezus w Ew. Jana 18.19-23⁷, podobnie mówią Dzieje Apostolskie 23 rozdział, kiedy to Paweł stał przed radą najwyższą od wiersza 1 do 3⁸. Przecież Chrystus powiedział nie sprzeciwiajcie się złu. Jeśli kto Cię uderzy w prawy policzek nadstaw i lewy. Z tego wynikałoby, iż Jezus sam był nie konsekwentny co do nauki jaką głosił?. A Paweł był nie posłuszny Słowu?. Czyżby Chrystus nakładał na nas brzemiona, którym sam nie mógł sprostać i także Apostoł Paweł to zlekceważył. Kiedy jednak słowo *αντιστηναι*, przetłumaczymy, jako „nie rewanżuj się złemu” stwierdzimy, iż Bogu chodziło o to, aby nie zniżać się do poziomu naszego przeciwnika, a nie aby chrześcijanie postępowali

⁶ S.B. Ferguson, *Kazanie na górze. Królestwo życia w upadłym świecie*, Włocławek 1998

⁷ Wtedy arcykapłan zapytał Jezusa o jego uczniów i o naukę jego. Odpowiedział mu Jezus: Ja jawnie mówiłem światu; ja zawsze uczyłem w synagodze i w świątyni, gdzie się wszyscy Żydzi schodzą, a potajemnie nic nie mówiłem. Dlaczego mnie pytasz? Pytaj tych, którzy słuchali, co im mówiłem; oto oni wiedzą, co Ja mówiłem. A gdy On to powiedział, jeden ze sług, który tam stał, wymierzył Jezusowi policzek, mówiąc: Tak odpowiadasz arcykapłanowi? Odrzekł mu Jezus: Jeżeli źle powiedziałem, udowodnij, że źle, a jeśli dobrze, czemu mnie bijesz?

⁸ A Paweł utkwivszy wzrok w Radzie Najwyższej, rzekł: Mężowie bracia, ja aż do dnia dzisiejszego żyłem przed Bogiem z całkowicie czystym sumieniem. Lecz arcykapłan Ananiasz rozkazał tym, którzy przy nim stali, uderzyć go w twarz. Wtedy rzekł Paweł do niego: Uderzy cię Bóg, ściano pobielana; zasiadłeś tu, aby mnie sądzić według zakonu, a każesz mnie bić wbrew zakonowi?

w sposób, który nie uchronie prowadzi do nędzy. W dalszej części pracy postaram się ukazać co to dla nas oznacza.

Wiersz 38 zaczyna się formułą wprowadzającą po czym następuje cytat prawa odwetowego (łac. Lex talionie)⁹ Prawo odwetowe było znane już za czasów króla Babilońskiego Hammurabiego¹⁰, czynił poróżnienie między panem szlachetnie urodzonym a człowiekiem pracy. Dla niektórych prawo to zalicza się teraz do krwiożerczych, barbarzyńskich, bezlitosnych norm starotestamentowych¹¹. W porównaniu jednak do ludów o podobnym prawie widzimy dążenie do zharmonizowania kodeksu karnego. Prawo to w zdecydowany sposób ograniczało zasięg zemsty, było to prawo które nie zezwalało na osobiste, indywidualne wymierzenie zemsty. Także w większości praw związanych z osobistą odpowiedzialnością nakłada się raczej grzywnę, niż wymierza odpłatę cielesną „lex talionie” ma tutaj przypuszczalnie ma tutaj na celu przypuszczalnie ograniczenie wielkości odszkodowania do domniemanej wartości uszkodzonej części ciała¹². W każdym wypadku sprawę należało przedłożyć w sądzie.

W następnym wierszu wypowiedz: „aby nie stawać oporu złemu: oraz podane w następnych wierszach przykłady świadczą, że Jezus miał na myśli prywatne, osobiste ustosunkowanie się do przemocy ludzkiej, a nie zamierzał ustanowić nowej formy kodeksu prawa karnego. Odmienne oparte na miłości postępowanie wobec bliźnich posługujących się przemocą jest w stanie spowodować, iż stary kodeks karny stanie się nieaktualny. Taka wydaje się była myśl Jezusa, który nie przyszedł znosić (καταλυσαι) Prawa Bożego, ale je udoskonalić (πληρωσαι). Słowo αντιστηναι może mieć znaczenie: stawić opór przy użyciu własnej siły lub bronić się oddając sprawę do sądu, czyli rewanżować się przeciwnikowi

⁹ W oparciu o Wj 21.24 (por. Pwt 19.21; Kpł 24.20

¹⁰ Dr hab. Jarosław Warylewski, *Biblijne prawo karne*, [b.d.]

Porównanie prawa odwetowego z kodeksem Hammurabiego	
Kto by porwał człowieka i sprzedał go, albo znaleziono by go jeszcze w jego ręku, winien być ukarany śmiercią. (Wj 21,16)	Jeśli ktoś ukradł małego syna pełnoprawnego obywatela, poniesie karę śmierci (kodeks Hammurabiego - § 14
Jeżeli świadek taki fałszywie oskarżył brata swego - uczynię mu, jak on zamierzał uczynić swemu bratu”. (Pwt 19, 19)	Jeśli ktoś kogoś oskarżył i rzucił nań podejrzenie o zabójstwo, zaś tego mu nie udowodnił, ten kto go oskarżył, poniesie karę śmierci (kodeks Hammurabiego - § 1)

¹¹ W. Barclay, *Ewangelia św. Mateusza*, Warszawa 1977

¹² Walton, V.H. Matthews, M.W. Chavalas, *Komentarz historyczno-kulturowy do Biblii Hebrajskiej*, Warszawa 2004

wobec sędziego. Kontekst wypowiedzi wyraźnie wskazuje iż wyrażenie aby nie stawiać oporu złemu chodzi o to drugie znaczenie. Zły (πονηρός)-nie oznacza szatana, lecz człowieka a raczej jego krzywdzący czyn. Takie znaczenie sugeruje kontekst wierszy następnych.¹³ Sens zatem wypowiedzi Jezusowej jest następujący: wobec zła, jakie ktoś wyrządza, nie tylko nie należy stosować prawa odwetu, ale nawet mija się z celem dochodzenie swoich praw na drodze sądowej. Jezus zobowiązuje zatem chrześcijan by zrzucili stare prawo ograniczonej zemsty i wprowadzili zasadę nieszukania zadośćuczynienia i zemsty¹⁴. Nie można tego jednak traktować mechanicznie zachowanie Jezusa (np. J. 8.23), a później Pawła (np. Dz. 16,37; 22,25-29;23,1-3;25,10-12) dowodzą iż nie możemy uważać tych słów jako biernego poddawania się czy tolerowania przemocy ludzkiej jak proponuje nam to D.H. Stern¹⁵. Była to przesada właściwa semickiemu sposobowi myślenia.

Co miał więc na myśli Chrystus , gdy mówi „jeżeli cię ktoś bije w prawy policzek, nadstaw mu i drugi”?

Musimy pamiętać iż Jezus żył w środowisku religijnym Qumran lewą ręką można było wykonywać tylko czynności fizjologiczne, podmywając się, wycierając nos, nie można było nawet gestykulować lewą ręką, ponieważ groziło to dziesięć dni wyłączenia ze społeczności żydowskiej. Lewą ręką przytrzymywano szatę, prawą zaś gestykulowano. A więc jedyną możliwością jest uderzenie grzbietem ręki, ponieważ chodzi o znieważenie¹⁶. Chrystus mówi jeżeli kto cię uderzy w prawy policzek nadstaw mu lewy, drugi raz nie da się uderzyć, ponieważ nos stoi na przeszkodzie. Dłonią nie można było uderzyć, ponieważ nią błogosławiono, podawano pokarm, gładzono, wyciągano rękę na pojednanie. Na pięści biło się z równym sobie, a tu chodziło o znieważenie. Co zatem oznacza nadstawić drugi policzek. Chodzi o postawę odwagi, męstwa i godności tzn. Dlaczego mnie bijesz? na drugi policzek nie pozwolę. I kiedy popatrzymy na Chrystusa bądź apostoła Pawła to widzimy, iż taki właśnie przykład nam dają. Można by to przedstawić w takiej parafrazie „oko za oko(...). Ja zaś wam powiadam, nie zniżajcie się do poziomu ani nie reagujcie gwałtownie na waszego przeciwnika, ale także nie dajcie się poniżać.

¹³ *Ewangelia według św. Mateusza. Wstęp – przekład z oryginału – komentarz*, oprac. J. Homerski, w serii: *Pismo Święte Nowego Testamentu w 12 tomach. Wstęp – przekład z oryginału – komentarz*, pod red. E. Dąbrowski, F. Gryglewicz, Poznań-Warszawa 1979, t. 3, część 1

¹⁴ W. Barclay, *Ewangelia św. Mateusza*, Warszawa 1977

¹⁵ D.H. Stern, *Komentarz żydowski do Nowego Testamentu*, [b.d.]

¹⁶ C. S. Keener, *Komentarz historyczno-kulturowy do Nowego Testamentu*, cyt. S. 20 „Uderzenie w prawy policzek starożytni uważali za najwyższą zniewagę (oprócz spowodowania poważnych fizycznych obrażeń); w wielu kulturach czyn ten umieszczono obok takich praw jak *oko za oko*.”

Nie inaczej ma się sprawa oddania drugiej szaty, gdzie zakon potępiał tych, którzy sprawiali, iż czyjaś nagość została obnażona. A to spowodowane było tym, że najbiedniejsi mieszkańcy cesarstwa rzymskiego¹⁷ mieli jedynie spodnię i wierzchnią szatę; kradzież płaszcza mogła być powodem wszczęcia postępowania sądowego. Prawo żydowskie gwarantowało odzyskanie płaszcza – wierzyciel nie mógł pozbawić dłużnika wierzchniej szaty, służącej mu jako okrycie w nocy.(wj22,26-27). Kiedy jednak Chrystus wymawia te słowa chodzi mu o to, aby oddać oba nakrycie i nie domagać się na drodze prawa ich zwrotu, w ten sposób człowiek, któremu to było dane sam oddałby to nakrycie ponieważ nie chciał być potępiony.

Zasada drugiej mili o której jest mowa w wierszu 41. Mówiła, Rzymscy żołnierze mieli prawo do narzucania przymusowej pracy(np. Szymon z Cezarei został zmuszony, by nieść krzyż Chrystusa w Ew. Marka 15,21), wypożyczania zwierząt pociągowych lub innej własności miejscowych mieszkańców. Chociaż przypadki takie nie zdarzały się często w Galilei¹⁸. Ale sam taki fakt powodował, marszczenie brwi słuchaczy Jezusa, ponieważ Żydzi nienawidzili tej praktyki, gdyż była publicznym wyrazem ich upokorzenia, jako podbitego i uciemięzonego narodu. Możemy sobie wyobrazić jak łatwo było o nadużycia tego prawa. Wypowiedz Chrystusa ma za zadanie przejęcia inicjatywy i ośmieszenie systemu, pokazanie iż mamy innego Władce, którego zasady są nieskończenie silniejsze od prawa Rzymu. Chodzi o pokazanie przewagi nad tym, który pierwotnie nas przymusza.

Ostatni przykład nie mówi o przemocy złego człowieka. Słowa: kto cię prosi... i: kto chce pożyczyć... - te ostatnie występują tylko jeszcze w Łk 6.34,35. Łączy się to nierozdzielnie z tekstem z Księgi Przymierza następującym po nocie o prawie odwetu „, Jeżeli pożyczysz pieniądze ubogiemu z mojego ludu, żyjącego obok ciebie, to nie będziesz postępował wobec niego jak lichwiarz i nie karzesz mu płacić odsetek”.¹⁹ W obecnym kontekście zdają się mówić o natarczywości tego, kto jest w potrzebie. I w tym przypadku Jezus zaleca postawę pełną wyrozumiałości i serce szeroko otwarte na potrzeby innych, zwłaszcza iż prawodawstwo starotestamentalne zachęcało do bezinteresowności wobec potrzebujących

¹⁷ Tj. większość egipskich wieśniaków

¹⁸ C. S. Keener, *Komentarz historyczno-kulturowy do Nowego Testamentu*, [b.d.]

¹⁹ Wj. 22.24

Zakończenie

Wszystkie te postawy wymagają odwagi, męstwa są ośmieszeniem systemu i wszelkich prób, aby nas poniżyć. Jezus przestrzega przed postępowaniem, oraz znizaniem się do poziomu przeciwnika. Jezus odrzuca bierność i uległość (w złym tego słowa znaczeniu). Chrystus proponuje trzecią rozwiązanie życie w pełni odwagi, męstwa i męskości. Apostoł Paweł pisze w drugim liście do Tymoteusza 1.7 *„Albowiem nie dał nam Bóg ducha bojaźni, ale mocy i miłości oraz trzeźwego myślenia.”* Bóg pragnie, abyśmy powrócili do postawy do jakiej nas powołał. Chodź z drugiej strony zgodzę się, iż są sytuację, w których, powinniśmy zachować swoją dumę i pozwolić na zniewagę, ale tylko, gdy Duch Święty prowadzi nas w tą stronę. Może przez takie zachowanie, ktoś przyjdzie do Chrystusa. Niezbadane są ścieżki Pana. Ale na pewno Bóg nie chce byśmy dawali się poniżać, dlatego w każdej takiej sytuacji powinniśmy słuchać Ducha Świętego i tego, co on chce uczynić.

BIBLIOGRAFIA

I. Źródła

- Nestle-Aland, *Novum Testamentum Graece*, Deutsche Bibelgesellschaft, 27. revidierte Auflage, 4. Druck, Stuttgart 1996

II. Przekłady źródeł

- **Biblia Gdańska**, Brytyjskie i Zagraniczne Towarzystwo Biblijne, Warszawa 1988.
- **Biblia Jerozolimska**, wyd. I, Wydawnictwo Pallottinum, Poznań 2006.
- **Biblia Warszawska**, Towarzystwo Biblijne w Polsce, Warszawa 1994.
- **Pismo Święte Nowy Testament**, przekład Ekumeniczny, wyd. III popr., Towarzystwo Biblijne w Polsce, Warszawa 2005
- Popowski R., Wojciechowski M., *Grecko-Polski Nowy Testament*, Oficyna Wydawnicza „Vocatio”, Warszawa 1993.

III. Literatura pomocnicza w języku polskim

Komentarze

- *Ewangelia według św. Mateusza. Wstęp – przekład z oryginału – komentarz*, oprac. J. Homerski, w serii: *Pismo Święte Nowego Testamentu w 12 tomach. Wstęp – przekład z oryginału – komentarz*, pod red. E. Dąbrowski, F. Gryglewicz, Poznań-Warszawa 1979, t. 3, część 1.
- J. Walton, V.H. Matthews, M.W.Chavalas, *Komentarz historyczno-kulturowy do Biblii Hebrajskiej*, Warszawa 2004
- W. Barclay, *Ewangelia św. Mateusza*, Warszawa 1977.
- D. H. Stern, *Komentarz żydowski do Nowego Testamentu*, Warszawa 2002.
- C. S. Keener, *Komentarz historyczno-kulturowy do Nowego Testamentu*, Warszawa 2004.

- T. Loski, *Ewangelia według św. Mateusza. Księga wypełnionych obietnic Bożych*, Katowice 1995.

Podręczniki

- Jarosław Warylewski, *Biblijne prawo karne*, [b.d.]
- św. Augustyn, *O Zgodności Ewangelistów*, Warszawa 1989.
- S.B.Ferguson, *Kazanie na górze. Królestwo życia w Upadłym Świecie*, Włocławek 1998.
- P.R. Gryziec, *Według świętego Mateusza. Stary Testament ukryty w Nowym*, Kraków 1998
- Kowalczyk, *Wpływ typologii oraz tekstów Starego Testamentu na redakcję ewangelii św. Mateusza*, Gdańsk 1993

IV. Literatura pomocnicza w języku angielskim

Słowniki

- D.M. McFarlan, *Dictionary of the Bible*, Scotland 2003
- Popowski R., *Słownik Grecko-Polski Nowego Testamentu*, Oficyna Wydawnicza „Vocatio”, Warszawa 2007.

Podręczniki

- O. Chambers, *Studies in the Sermon on the Mount*, England 1995